

بنام خداوند جان و خرد

مقدمه ای بر وقف و هدیه کتاب

مولفان:

احسان کریمی و مسایا ثنود محمدخانی

ویراستار علمی: دکتر علی رضا محمودی

انتشارات اندیشه شهر

تهران

۱۴۰۰

سرشناسه: کریمی، احسان، ۱۳۶۳-

عنوان و نام پدیدآور: مقدمه‌ای بر وقف و هدیه کتاب/ مولفان احسان کریمی و مهسا غیاثوند محمدخانی؛

ویراستار علمی: علی‌رضا محمودی.-

مشخصات نشر: تهران، اندیشه شهر، ۱۴۰۰

مشخصات ظاهری: ۹۰ ص. ۲۱،۵×۱۴،۵ س. م

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۹۴۱۱-۶۰-۵ قیمت ۳۰۰۰ تومان

وضعیت فهرست‌نویسی: فبا

موضوع: کتابخانه‌ها - - هدیه، وقف و غیره

شناسه افزوده: غیاثوند محمدخانی، مهسا، ۱۳۷۲

شناسه افزوده: محمودی، علی‌رضا، ۱۳۵۵، فروردین، ویراستار

رده بندی کنگره: ۷۲۸۹

رده بندی دیویی: ۰۲۵/۲

شماره کتابشناسی ملی: ۸۷۱۸۵۰۲

عنوان: مقدمه‌ای بر وقف و هدیه کتاب

مولفان: احسان کریمی و مهسا غیاثوند محمدخانی

ویراستار علمی: دکتر علی‌رضا محمودی

ناشر: اندیشه شهر

صفحه آرا: انتشارات اندیشه شهر طراح جلد: رامین امیر سلیمانی

چاپخانه: نارنجستان

سال نشر: ۱۴۰۰ قیمت: ۳۰۰۰ تومان WWW.Andishedanesh.ir

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۹۴۱۱-۶۰-۵

حق چاپ و نشر برای انتشارات اندیشه شهر محفوظ می‌باشد، هر گونه تکثیر و کپی غیر مجاز، پیگرد قانونی دارد.

تهران: میدان انقلاب- خیابان ۱۲ فروردین- بعد از تقاطع وحید نظری- ساختمان فروردین- پلاک ۲۸۶،

طبقه دوم - واحد ۷ تلفن مرکز پخش: ۰۹۳۰۶۷۶۲۹۵۳-۵۵۳۱۲۳۰۰

مقدمه

کتابخانه به عنوان یک نهاد پاسخگو و زنده و پویا باید بتواند نیازهای اطلاعاتی کاربران بالفعل موجود و کاربران بالقوه‌ی آینده را برآورده کند؛ بنابراین، فقط از طریق انتخاب درست منابع و مجموعه‌سازی مجموعه کتابخانه می‌توان این نیازها را برآورده کرد. اهدا و مبادله کتاب به عنوان دو رکن اساسی در مجموعه‌سازی و کاهش هزینه‌های فراهم آوری کتابخانه‌ها با توجه به نیاز کاربران است. یکی از وظایف بخش فراهم کتابخانه، بررسی و پذیرش منابع اهدایی از سوی افراد سازمان‌ها و مؤسسات بر اساس سیاست کتابخانه و همچنین مبادله کتاب‌های مازاد کتابخانه با ناشرین، مراکز فرهنگی و اشخاص حقیقی و حقوقی هست. فعالیت بخش مبادله کتاب در راستای سیاست کلی انتخاب و گزینش منابع است.

اهدا در فرهنگ عمید به معنی هدیه فرستادن؛ هدیه دادن و مترادف با واژه‌های پیشکش، تقدیم، نثار، وقف، هدیه است. در لغتنامه دهخدا واژه عطا کردن به معنی دادن و بخشیدن و انعام کردن. اهدا کردن، ارزانی داشتن به کاررفته است (لغتنامه دهخدا) هدیه، اهدا و عطیه در دانشنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی به معنای هدیه و آنچه مجانی داده می‌شود. در اصطلاح کتابداری، به کتاب‌ها، نشریات دیگری که یک موسسه و کتابخانه به موسسه یا کتابخانه دیگر هدیه می‌کند بدون آنکه در برابر آن چیزی بخواهد گفته می‌شود (سلطانی، راستین، ۱۳۸۱). فرهنگ وقف و اهدا کتاب توجه به

مطالعات و جستجوهایی که در بسیاری از متون وقف‌نامه‌های کتب به عمل آمده، در جامعه اسلامی از دیرباز وجود داشته است. چنانچه واقفان، کتاب‌ها و مجموعه‌هایی را که در طول زندگی گردآوری می‌کردند بر خود یا اولاد یا افراد خانواده خود وقف می‌کرده‌اند. گاهی هم آن‌ها را بر یک یا چند نفر از علما و فقها و طلاب علوم دینی وقف می‌نموده‌اند. یا به صورت وقف کتاب بر مساجد، مدارس، آرامگاه‌ها و اماکن مذهبی صورت می‌گرفته است (رفیعی، ۱۳۹۴).

همچنین واژه مبادله در لغت‌نامه دهخدا به معنای معاوضه، مقابضه، معاوضه، قبض، مقابله، تاخت زدن، پایاپای، بدل کردن چیزی به دیگری، چیزی را با چیز دیگری بدل کردن بیان شده است (لغت‌نامه دهخدا). مبادله در دانشنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی به معنای رد و بدل کردن انتشارات و نسخه‌های تکراری یک کتابخانه با کتابخانه‌های دیگر است. قراری که طبق آن کتابخانه‌ای انتشارات خود را به کتابخانه، موسسه یا انجمن دیگر ارسال می‌دارد و در مقابل انتشارات آن کتابخانه یا موسسه را دریافت می‌کند، یا نسخه‌های تکراری مجموعه خود را برای کتابخانه دیگر می‌فرستد و در مقابل کتاب‌های دیگری را دریافت می‌دارد. به این قرار، مبادله انتشاراتی یا مبادله نسخ تکراری نیز می‌گویند (سلطانی، راستین، ۱۳۸۱).

در این بین سازمان فرهنگی هنری شهرداری تهران به عنوان یکی از سازمان‌های پیشرو در امر اهدا و مبادله کتاب فعالیت می‌کند. این سازمان

به عنوان یکی از متولیان کتابخانه‌های عمومی در سطح شهر تهران است که این کتابخانه‌ها در قلب محله‌ها قرار گرفته و محل رفت و آمد بسیاری از اقشار گوناگون جامعه هست. از زن خانه‌دار تا دانشجو و محقق برای انجام کارهای تحقیقی پژوهشی، علمی، مطالعه دروس و سرگرمی به کتابخانه می‌آیند و به این علت بسیاری از این اقشار کتاب‌های موجود در خانه خود را به این کتابخانه‌ها اهدا می‌نمایند.

www.ketab.ir

فهرست مطالب

مقدمه.....	۴
فصل اول: هدیه کتاب.....	۱۱
مقدمه.....	۱۲
اهدا.....	۱۳
تعریف اهدا.....	۱۳
تاریخچه اهدا.....	۱۴
مواد اهدایی.....	۱۷
دسته بندی مواد اهدایی.....	۱۹
الف-مواد اهدایی درخواست نشده.....	۱۹
ب-مواد اهدایی درخواست شده.....	۲۰
معنای عرفی هبه.....	۲۱
برخی از طرح های هبه کتاب در ایران.....	۲۱
فصل دوم: وقف کتاب.....	۲۳
وقف و اهدا.....	۲۴
وقف در لغت.....	۲۵
وقف در ایران باستان.....	۲۵
وقف در قرآن و احادیث و بیان مفاهیم و اصطلاحات وقفی.....	۲۷
وقف در بین مذاهب.....	۲۹
وقف در مذهب زرتشت.....	۳۰
وقف در مذهب مسیحیت.....	۳۰

۳۱	وقف در یهودیت
۳۳	وقف در اسلام
۳۴	آرا فقهای اسلام در مورد وقف مصاحف و کتاب
۳۶	شرایط وقف از نظر فقهای شیعه
۳۸	وقف مصاحف
۳۹	نسخه های خطی و دست نوشته های وقفی
۴۲	انواع وقف کتب به اعتبار اسناد استفاده کننده
۴۲	وقف خاصی
۴۵	وقف نیمه عمومی یا شبه عام
۴۸	وقف کتاب بر مساجد
۵۱	وقف کتاب بر مدارس
۵۲	وقف کتاب بر مشاهد مشرفه
۵۴	وقف کتاب بر آرمگاه ها
۵۵	وقف کتاب بر اماکن مذهبی
۵۷	وقف عمومی
۶۰	وقف نامه ها و اهمیت آن ها
۶۱	راه های اثبات و اعلان وقف بودن کتاب
۶۳	چگونگی انتخاب کتاب و تجهیز کتابخانه های وقفی
۶۵	ناظر وقف و مدیریت کتاب و کتابخانه های وقفی
۶۷	تنظیم داخلی کتابخانه های وقفی و طبقه بندی علوم آن ها
۷۱	چگونگی استفاده از کتاب وقفی
۷۳	استنساخ کتب وقفی